א) רוחבו מהו ישיבתו מהו עוביו מהו היקיפו מהו [א]תיקו: משקל ידי עלי וכו': ת"ר ב)משקל ידי ומשקל רגלי עלי רבי יהודה אומר מביא חבית וממלא מים ומכנים י) ביד עד ג) האציל וברגל עד הארכובה ושוקל בשר חמור גידים ועצמות ונותן לתוכה עד שתתמלא ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [1]אשר בשר חמורים בשרם א"ל ר' יוסי היאך אפשר לכוין בשר כנגד בשר גידים כנגד גידים עצמות כנגד עצמות א"ל [ב]ר' יהודה אומדין א"ל ר' יוסי עד שאומדין ג) ימודו את היד ור' יהודה כמה דאפשר עבדינן ביד עד ד) האציל ורמינהו ה) [ג]קידוש ידים ורגלים במקדש עד הפרק דאורייתא עד הפרק בנדרים [ד]הלך אחר לשון בני אדם ודאורייתא עד הפרק והא גבי תפילין דכתיב [2]ידך ו)ותנא דבי מנשה [ה]ידך זו קיבורית דאורייתא קיבורית כולה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם וקידוש ידים ורגלים במקדש הילכתא גמירי לה ברגל עד הארכובה ורמינהו [ו]רגלים [ז]פרט לבעלי קבין ז) בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ודאורייתא פרט לבעלי קבין והא גבי חליצה דכתיב [3]רגלו ח) ותנא [ח]חלצה מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה שאני התם דאמר קרא מעל רגלו אי הכי למעלה מהארכובה נמי מעל ולא מעל דמעל אמר רב פפא ש"מ האי איסתוירא עד ארעא נחית דאי סלקא דעתך מיפסק פסיק הוה ליה איסתוירא מעל ושקא מעל דמעל רב אשי אמר אפילו תימא מיפסק פסיק כל דבהדי כרעא ככרעא דמי: **מתני'** [ט]דמי ידי עלי שמין אותו כמה הוא שוה ביד ט) ובלא יד *זה חומר בנדרים מבערכין: **גמ'** היכי שיימינן ליה אמר רבא אומדין אותו י) אומד של נזקין א"ל אביי מי דמי התם גברא זילא הוא הכא גברא שביח הוא יא) [י]אמר אביי אומדין כמה אדם רוצה ליתן בעבד העושה מלאכה בידו אחת לעושה בשתי ידיו ידו אחת מאי ניהו ואידך פסיקא היינו הך אלא ידו מוכתבת לרבו ראשון בעי רבא אמדוהו אומד של נזקין ואמר דמי עלי מהו מי אמר הא אמדוהו חדא זימנא או דילמא שאני אומדנא דבי עשרה מאומדנא דבי תלתא אם תמצא לומר שאני אומדנא דבי עשרה מאומדנא דבי תלתא אמר דמי עלי ואמדוהו וחזר ואמר דמי עלי מהו הכא ודאי (א) אמדוהו בי עשרה או דילמא שבח ביני וביני יב) אמר דמי עלי ולא אמדוהו וחזר ואמר דמי עלי מהו הכא ודאי

בחד

רחבי. עלי מהו מי הוי משמע שרביט רוחב דוגמתי או הוי משמע שרביט ארוך כמדת רחבי: **היקיפי מהו.** מי יהיב שרביט נכפף וארוך כמדת היקפו או דילמא שרביט עב כהקיפו בעי למיתב: **תיקו: אציל.** מרפק: **עד הארכובה.** ומכאן ולמעלה לא הוי רגל אלא ירך: **עד הפרק.** מקום חיבור הכף והזרוע. אלמא יד לא הוי אלא עד הפרק דהא יד כתיב בקרא ס): **לשון בני אדם.** קרוי יד עד האציל: **קיבורת.** ברדו"ן בלע"ז בגובה הזרוע רחוק מן האציל מעט: **רגלים.** שלש רגלים בשנה י): **פרט לבעלי קבין.** מי שנחתך רגלו בפרק ראשון סמוך לשוקו וחוקק קב מקבל כתיתין ונותן שוקו לתוכה וקורין אשקצ"א שפטור מן הראיה דאין לו רגל. אלמא לא מיקרי רגל אלא עד פרק א' שקורין קביל"א: **חלצה.** למי שנחתך יכ) רגל ונשתייר בו קצת מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה. אלמא עד הארכובה הוי רגל וליחייב בראיה: **מעל רגלו.** משמע מה שעל רגלו דהיינו שוק עד הארכובה: **ש"מ.** מדלא חשיב שוק עד הארכובה מעל דמעל: **האי איסתוירא.** קביל"א עד ארעא נחית שאין בה אלא פרק עליון המחברה עם השוק אבל למטה אין בה פרק אלא מעלה כף הרגל הוא דאי ס"ד למטה נמי פסיק הוה ליה איסתוירא כו': **מתני' זה חומר בנדרים מבערכין.** דאילו אמר בערכין ערך ידי עלי ערך רגלי עלי לא אמר כלום אלא א"כ אמר בדבר שהנשמה תלויה בה: **גמ' אומד של נזקין.** כמו שאומדין אדם שקיטע לו חבירו ידו שמין אותו כעבד הנמכר בשוק כמה היה יפה קודם לכן וכמה הוא יפה עכשיו: **התם גברא זילא הוא.** שכבר נקטעה ידו ואפי' תחילת דמיו שאומדין עתה כמה היה יפה קודם לכן אין נישומין אלא בזול שהרי רואין אותו מזולזל: **הכא גברא שביחא הוא.** ששתי ידיו שלימות וצריך לשום כמה הוא יפה עכשיו שיקדיש דמיו וכמה הוא יפה אם יחתכו ידיו: **ידו אחת מאי ניהו ואידך פסיקא.** כלומר למה הוא עושה מלאכה בידו אחת שהאחרת קטועה היינו אומד של נזקין: **ידו מוכתבת לרבו ראשון.** שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני דהשתא שיימינן כגברא שביחא: **אמדוהו אומד של נזקין.** שחבל בו חבירו ואמדוהו כמה היה יפה וכמה הוא יפה: **ואמר** ג) **דמי עלי.** ולא אמר ערכי עלי מיבעי תו למישיימיה או לא: **אומדנא דבי עשרה.** שהאומר דמי עלי נישום בעשרה כדתנן פ"ק דסנהדרין (דף ב.) הקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן ואומד של נזקין בשלשה כדתנן גזילות וחבלות בשלשה:

בחד

ושוקל בשר חמור גידים ועצמות ונותן לתוכה עד שתתמלא. ותימה לר' אלחנן כיון דשקל ככר בשר חמור כנגד משקל ידו אמאי נותן עוד בשר חמור בחבית והיה נראה לו דה"פ דשוקל בשר גידין יד) חמור כשנתן בשר לתוך המים עד שתתמלא ונותן קודם לתוך המים הבשר עד שתתמלא החבית ואח"כ שוקל כנגד ידו ואני מצאתי בשם ר"י דוקא נקט שוקל מעיקרא ואח"כ מכניס אבל מכניס מעיקרא לא לפי שהמים נבלעים בבשר ומכבידים אותו יותר מדאי טו) מיד האדם שחי נושא עצמו וחייא קליל ממיתא ודוקא הוא לומר שוקלין בשר חמור כנגד היד טז)אם הוא נחתך ששוקל יותר משהיה מחובר לגוף לגמרי: **רגלים** פרט לבעלי קבין. הקשה רבינו אלחנן היכי משמע מהכא דרגל קרי עד האיסתוירא ודילמא היינו טעמא שאינו יכול ליסען עליו ואפי' קרית נמי רגל עד הארכובה וכי טו) קא ממעטינן נמי בחגיגה פ"ק (דף ג. ושם) חיגר וסומא מפני שאינו יכול לילך וליסען בלי מקל ומיהו התם בחגיגה איכא שני דרשות מרגלים דאדא דריש חיגר וסומא מטעם שאינן יכולין לילך וליסען בלא שום דבר אע"פ שיש להם יז) רגל ובחדא דריש רגלים פרט לבעלי קבין מטעם שאין לו רגל ל): **חלצה.** יח) שנחתכה הרגל ונשתייר מעט מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה לי' רש"י. ולא נהירא שהרי ביבמות (דף קג. ושם) אמר דאפי' חלצה למי ס)שנהפכה רגלו חליצתה פסולה לכך צריך לפרש דמיירי הכא מקשרי הרצועות של המנעל שאם קשרן מהארכובה ולמטה כשרה דהוי שפיר ותלצה נעלו מעל רגלו אבל אם קשרן למעלה חליצתו פסולה דאין זה מעל רגלו: **התם** גברא זילא הוא. פירש"י שכבר נקטעה ידו ואפי' תחילת דמיו שאומדין יט) ל)[עתה כמה היה יפה] קודם לכן אין שמין אלא בזול שהרי רואין אותו מזולזל כ) וקשה לר"י על פירוש זה מאי שנא מכופר הא רחמנא אמר בכופר (שמות כא) ונתן פדיון נפשו שיש לו ליתן כל דמיו ה"נ גבי נזיקין שאמר הכתוב לשום כל דמיו משלם ועוד קשה מאי היא דאמר לקמן ואידך פסיקא היינו הך פי' ששמין יד העבד כמי שאין לו אלא יד אחת והאחרת נפסקת היינו הך לאומד של נזיקין אדרבה לאו היינו של נזיקין דהא נזיקין שיימינן פחות מכדי שויו כא) של חיים שהרי כשנקטעה ידו הוא נמאס אבל הכא גבי עבד אע"ג דידו אחת נפסקה מ"מ אמלאכת ידו אחת אנו שמין משלם וגברא שביח הוא ונראה לר"י דהכי פי' אמר לו אביי מי דמי התם גברא זילא הוא גבי נזקין שהרי כשנקטעה ידו הוא נמאס יותר משהיה לו יד ונקטע ולפיכך יש לו לשום לפי הזלזול אבל הכא גבי נודר גברא שביח הוא שהרי שתי ידיו שלימות הילכך שמין אותו פחות משוויו ושמין אותו כמו שהיתה ידו מוכתב פ)למלכות (אחר): **או** דילמא שאני אומד דבי עשרה. כדתניא בפ"ק דסנהדרין (דף טו. ושם) הקרקעות כו' ל) וכהן ואדם כיוצא בהן משום דעשרה כהנים כתיבי בפרשה כדפירש"י והקשה רבינו אלחנן אמאי אין צריך יותר מעשרה והא בית דין שקול הוא וכל מלתא דתליא בסברא צריך הכרע והכי נמי קרי ליה בית דין ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד ויהא י"א שבכל בתי דינין של ממון ודיני נפשות אמר אין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד בפ"ק דסנהדרין (דף ג:) [ועי"ע תוס' מגילה כ"ג: ד"ה עשרה]:

אמדוהו

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ב מהל' ערכין הל' ט:
ה ב מיי' שם הלכה ה:
ו ג מיי' [illegible]
ז ד מיי' [illegible]
ח ה מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה ה:
ט ו מיי' [illegible]
י ז מיי' פ"ב מהל' ערכין הלכה ג:

לעזי רש"י

ברדו"ן. חלק הבשרני של הזרוע.
אשקצ"א [אישקצ"א]. קב (של נכה-רגל).
קביל"א. קרסול.

מוסף רש"י

[illegible]

שיטה מקובצת

[illegible]

מסורת הש"ס

[illegible]

תורה אור השלם

1. וַתַּעְגְּבָה עַל פִּלַגְשֵׁיהֶם אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם: יחזקאל כג כ
2. וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ כִּי בְּיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְיָ מִמִּצְרָיִם: שמות יג ט
3. וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו: דברים כה ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא ודאי הא אמדוהו:

גליון הש"ס

מתני' זה חומר. עי' זבחים דף לג ע"ב תוס' ד"ה אלא:

רבנו גרשום

[illegible]

[illegible]